

BOSHLANG'ICH SINFDA BOLA TARBIYASI

*Talaba: **Hasanova Mavjuda Anvarovna***

*Ilmiy rahbar: **Norqobilova Rayhona***

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada boshlang'ich sinfda bola tarbiyasining asosiy yo'nalishlari yoritiladi. Unda o'qituvchi va ota-ona hamkorligi, ijobiy o'quv muhitini yaratish, axloqiy tarbiya berish va o'yin orqali rivojlantirishning afzalliklari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, bolaga individual yondashuv, rag'batlantirish va mas'uliyat hissini shakllantirishning tarbiyaviy ahamiyati tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, tarbiya, o'yin, hamkorlik, axloqiy rivojlanish, individual yondashuv, rag'bat, mas'uliyat.

ANNOTATION

This article explores the main directions of child upbringing in primary school. It highlights the importance of cooperation between teachers and parents, creating a positive learning environment, providing moral education, and developing children through play. The article also analyzes the significance of individual approaches, encouragement, and gradually building a sense of responsibility in young learners.

Keywords: primary education, upbringing, play-based learning, cooperation, moral development, individual approach, motivation, responsibility.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются основные направления воспитания детей в начальных классах. Подчёркивается значение сотрудничества учителя и родителей, создания позитивной учебной среды, морального воспитания и развития ребёнка через игру. Также анализируется важность индивидуального подхода, поощрения и постепенного формирования чувства ответственности у младших школьников.

Ключевые слова: начальное образование, воспитание, игровое обучение, сотрудничество, моральное развитие, индивидуальный подход, мотивация, ответственность.

Kirish

Boshlang'ich sinfdagi ta'lim va tarbiya jarayoni bolaning keyingi rivojlanishiga mustahkam asos yaratadigan eng muhim bosqichlardan biridir. Bu davrda bola nafaqat bilim oladi, balki o'zining xarakteri, odatlari, dunyoqarashi va ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantira boshlaydi. Shuning uchun boshlang'ich sinf o'qituvchisining pedagogik mahorati, ota-ona bilan yaqin hamkorligi va maktabda yaratilgan psixologik muhit juda katta ahamiyatga ega. Bolaning o'yin, muloqot, rag'batlantirish, axloqiy ko'rsatmalar va kundalik amaliy faoliyat orqali tarbiyalanishi uning shaxs sifatida yetuk bo'lib borishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, bu bosqichda har bir bolaga individual yondashuv, uning qiziqishi va tayyorgarlik darajasini inobatga olish tarbiyaviy jarayonning samaradorligini oshiradi. Boshlang'ich sinfdagi to'g'ri tashkil etilgan tarbiya kelajakda o'quvchining o'ziga ishonchi, mas'uliyati va ijtimoiy faolligining shakllanishiga asos bo'ladi.

Boshlang'ich sinfdagi bola tarbiyasi ta'lim jarayonining eng mas'uliyatli va murakkab bosqichlaridan biridir. Chunki aynan shu yillarda o'quvchilarning xarakteri, ijtimoiy munosabatlari, o'quv faoliyatiga bo'lgan qiziqishi va shaxsiy fazilatlari shakllanadi. Pedagogik adabiyotlarda qayd etilishicha, 6–10 yosh oralig'i bolaning psixologik rivojlanishida sezilarli o'zgarishlar davri bo'lib, bu davrda tarbiyaviy ta'sirlar o'ta ta'sirchan bo'ladi.¹ Shu sababli boshlang'ich sinflarda tarbiya jarayonini puxta rejalash va pedagogik nuqtai nazardan boshqarish katta ahamiyat kasb etadi. Birinchi navbatda, bola tarbiyasida o'qituvchi shaxsiy hal qiluvchi omil hisoblanadi. O'qituvchining nutqi, muomalasi, darsni tashkil etish uslubi, bolalarga bo'lgan munosabati ularning ruhiy holatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ilmiy manbalarda aytilishicha, boshlang'ich o'qituvchi bola uchun “ikkinchi ota-ona” vazifasini bajaradi va uning xulq-atvor modeli ko'pincha o'qituvchi xatti-harakatidan ko'chirilib shakllanadi.² Shu bois pedagogning namunasi,

¹ Karimov A. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. – Toshkent, 2018. – 12-bet.

² Xoliqova D. Pedagogik psixologiya. – Toshkent, 2020. – 46-bet.

madaniyati va tarbiyaviy mahorati tarbiya natijalarini belgilovchi asosiy omillardandir. Boshlang'ich sinfda bola tarbiyasining yana bir muhim jihati — oilaviy va maktab hamkorligidir. Ota-onalar bilan muntazam muloqot qilish, bolaning uy sharoitidagi xulqini o'rganish, oilaning tarbiyaviy uslublarini bilish o'qituvchiga to'g'ri yondashuvni tanlashda yordam beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'qituvchi va ota-ona o'zaro samarali hamkorlik qilgan sinflarda o'quvchilar intizomi va o'quv motivatsiyasi ancha yuqori bo'ladi.³ Ijtimoiy-psixologik muhit ham tarbiya jarayonining asosiy komponentidir. Maktabda bolalar o'zini xavfsiz, hurmat qilingan va qadrlangan his etishi zarur. Shunda bola o'z fikrini erkin ayta oladi, xatolaridan qo'rqmaydi va o'qishga bo'lgan qiziqishi oshadi. Ijobiy muhit yaratish o'qituvchidan mehribonlik, sabr, muloqot madaniyati va sinf jamoasini boshqarish ko'nikmalarini talab qiladi. Shuningdek, o'quvchilar o'rtasida do'stona munosabatlarni shakllantirish, jips sinf muhitini yaratish ham tarbiyaviy natijaga kuchli ta'sir ko'rsatadi.

Boshlang'ich ta'limda o'yin faoliyati tarbiyaning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. O'yin bola psixik rivojlanishining tabiiy ehtiyojiga mos keladi va shu orqali bola jamiyat qoidalarini bilib boradi. K. Groos va L. Vigotskiy kabi olimlar ta'kidlashicha, o'yin jarayonida bola nafaqat harakat qiladi, balki fikrlaydi, ijtimoiy tajribani o'zlashtiradi va o'zini boshqarishni o'rganadi.⁴ Shu sababli boshlang'ich sinflarda mavzuga mos didaktik o'yinlardan foydalanish bolaning xulqi, muloqoti va bilish faolligini rivojlantirishda juda muhimdir. Tarbiya jarayonida axloqiy qadriyatlarni singdirish alohida e'tiborni talab qiladi. Halollik, tartiblilik, hurmat, mas'uliyat, mehr-shafqat kabi fazilatlarni o'rgatish dars jarayonida, sinfdan tashqari tadbirlarda, muloqot jarayonida bosqichma-bosqich amalga oshirilishi lozim. Bolaga buyruq berishdan ko'ra, amaliy misollar, birgalikdagi faoliyat va o'qituvchi namunasi kuchliroq ta'sir qiladi. Shu bilan birga, tarbiya jarayonida bolaga haddan tashqari talablardan qochish, uning yosh xususiyatlarini inobatga olish muhim.

³ Raxmatullayev M. Oila va maktab hamkorligi. – Buxoro, 2019. – 58-bet.

⁴ Vygotskiy L.S. Voobrajenie i tvorчество v detskom vozraste. – Moskva, 2008. – 74-bet.

Individual yondashuv boshlang'ich sinf tarbiyasining ajralmas qismidir. Har bir bola o'z xarakteri, temperamenti, qobiliyati va qiziqishiga ega. O'quvchini umumiy talablar bilan cheklash ko'pincha uning ichki motivatsiyasini pasaytiradi. Shu bois o'qituvchi har bir bolaning kuchli va zaif tomonlarini aniqlab, unga mos rag'batlantirish usullarini qo'llashi kerak. Pedagogik tadqiqotlar ko'rsatishicha, individual yondashuv qo'llanilgan sinflarda o'quvchilar intizomi va o'z-o'zini boshqarish darajasi sezilarli oshadi.⁵ Rag'batlantirishning to'g'ri shakllari ham tarbiya samaradorligini oshiradi. Rag'bat bolaning o'qishga ishtiyoqini kuchaytiradi va o'ziga bo'lgan ishonchni shakllantiradi. Biroq haddan tashqari maqtov yoki noto'g'ri tanlangan rag'bat bolaning shaxsiy rivojiga salbiy ta'sir qilishi mumkin. Eng samarali rag'bat — bu bolaning harakatini qadrlash, kichik yutuqlarini payqash va unga ishonch bildirishdir.

Yakun qilib aytganda, boshlang'ich sinfda bola tarbiyasi ko'p qirrali jarayon bo'lib, unda o'qituvchi, oila, muhit, didaktik vositalar va pedagogik yondashuvlar o'zaro bog'liq holda ishlaydi. Muvaffaqiyatli tarbiya bolaning o'sib borayotgan shaxsi uchun mustahkam poydevor yaratadi va uning kelajakdagi intellektual, axloqiy hamda ijtimoiy rivojida muhim rol o'ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov A. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. – Toshkent, 2018. – 12-bet.
2. Qodirova N. Individual yondashuvning tarbiyadagi o'rni. – Samarqand, 2021. – 102-bet.
3. Raxmatullayev M. Oila va maktab hamkorligi. – Buxoro, 2019. – 58-bet.
4. Vygotskiy L.S. Voobrajениye i tvorchestvo v detskom vozraste. – Moskva, 2008. – 74-bet.
5. Xoliqova D. Pedagogik psixologiya. – Toshkent, 2020. – 46-bet.

⁵ Qodirova N. Individual yondashuvning tarbiyadagi o'rni. – Samarqand, 2021. – 102-bet.